

Elisabeth Schöggel-Ernst; Markus Leideck; Marko Medved, *Ivan Klobučarić – život i djelo / Johannes Clobucciarich – Leben und Werk*, Rijeka; Graz: Državni arhiv u Rijeci; Steiermärkisches Landesarchiv, 2022, 239 str.

Povodom stote obljetnice upoznavanja šire javnosti sa životom i kartografskim radom Ivana Klobučarića svjetlo dana ugledale su izložba otvorena 13. lipnja 2023. godine u prostorijama Državnog arhiva u Rijeci i ova monografija. Godine 1922. prilikom preseljenja određene arhivske građe iz dvorskog i državnog arhiva u Beču u Štajerski zemaljski arhiv u Grazu, austrijski povjesničar Fritz Popelka naišao je na neku ne previše rasvijetljenu građu koju je krenuo proučavati. Naišao je na pisanu ostavštinu koja je do tada bila poznata kao građa „Jednog nepoznatog kartografa unutarnje Austrije“, kako izvještava Danilo Klen u svojem radu o Klobučariću iz 1975. godine. I na taj je način priča započela. Prvo je došlo saopćenje, a zatim i prva monografija iz pera Popelke 1924. godine. Od tog početka, pa sve do danas, o Klobučariću je napisano nekoliko knjiga i tekstova u hrvatskoj i talijanskoj historiografiji. Najnovija izložba i monografija plod su združenog rada ravnateljice Štajerskog zemaljskog arhiva u Grazu prof. mag. dr. Elisabeth Schöggel-Ernst, ravnateljca Državnog arhiva u Rijeci prof. Markusa Leidecka te dr. sc. Marka Medveda.

Autori su pokušali unutar tvrdih korica većeg formata (30,5 x 24,5 cm) na 239 stranica čitatelju predstaviti dosadašnja saznanja i ponuditi neka nova tumačenja o Klobučarićevo životu i djelu te prezentirati njegovu kartografsku ostavštinu. Knjiga je napisana dvojezično na hrvatskom i njemačkom jeziku, na način da je s lijeve strane tekst na hrvatskom, a s desne strane na njemačkom jeziku. Osim po jeziku, knjigu se može podijeliti i po sadržaju, stoga nakon prvih 75 stranica o životu i djelu, ostatak monografije čine kartografske skice Ivana Klobučarića. Sve zajedno, u monografiji se može pronaći 240 skenova pisama, dokumenata, patenata austrijskog nadvojvode i naravno skica, što ju čini bogato opremljenom i vizualno primamljivom.

Monografija započinje kratkim prikazom *Život Ivana Klobučarića* (6-13). U tom poglavlju autori su pokušali prikazati do sada poznate i ponavljane podatke o mjestu rođenja, obrazovanju, djelovanju i smrti. Od nekoliko slikovnih prikaza koji se nalaze uz tekst poglavlja, patent nadvojvode Ferdinanda kojim mu se garantira sloboda prolaza kroz nasljedne zemlje zauzima središnje mjesto. Osim što je bio kartograf u službi nadvojvode Ferdinanda, Klobučarić je prvenstveno bio redovnik reda svetog Augustina. Kako bi se razumjela njegova karijera i kretanja po Unutarnjoj Austriji autori monografije u drugom poglavlju pažnju su preusmjerili ka povijesti reda i riječkog samostana. Tu se čitatelje upoznaje s osnivanjem reda, njegovom upravnom podjelom na prostoru Unutarnje Austrije i značajem riječkog samostana u kontekstu reformacije i protureformacije.

No, za razliku od povijesti reda, Štajersko-koruške augustinske provincije i riječkog samostana, pokušaj rekonstrukcije života Klobučarića pokazuje se kao zahtjevniji zadatak te do danas ne možemo sa sigurnošću tvrditi da su nam osnovni biografski podaci do kraja jasni. Iz tog razloga nije iznenađenje da su se autori uhvatiti u koštac s tezama o mjestu rođenja i smrti Ivana Klobučarića u poglavlju naslovljenom *Teza o mjestu rođenja i smrti Ivana Klobučarića* (20-25). Najstarije tumačenje mjesta rođenja ponudio je Popelka, smjestivši ga u Dubašnicu na otoku Krku. Autori monografije su ipak drukčijeg mišljenja pa na temelju arhivske građe predlažu da bi se Rijeku moglo nazivati rodnim mjestom Ivana Klobučarića. Na sličan način, kroz proučavanje arhivskog gradiva, autori monografije pokušali su predstaviti potencijalna mjesta smrti te pojedinačno obrazložiti zašto neko mjesto bi ili ne bi moglo biti smatrano pozicijom njegova posljednjeg počivališta.

Kroz svoju karijeru Klobučarić je među ostalim bio više godina prior augustinskog samostana u Rijeci. Pozicija priora tražila je da se osim duhovnih stvari, bavi i svjetovnim problemima s kojima su se augustinci susretali, a o tome govore sljedeća dva poglavlja monografije. Do danas je sačuvano više sporova i dokumenata utvrđivanja graničnih međa obitelji Barbo s ostalim feudalnim susjedima, pa ne čudi da je dio svjetovnih problema redovnicima dolazio baš iz tog smjera. Zato su autori posvetili pažnju povijesti augustinskih posjeda i sporova oko posjeda s obitelji Barbo, a posebice ističu kratki prikaz registra kolona i najmova augustinskog samostana u kome su davanja spornih posjeda bila popisana. Otprilike u isto vrijeme nastaje i karta koja je povezala Klobučarića i spor koji je imao grad Rijeka. Oko 1586. godine spor grada kao kolektivnog tijela sa zemaljskim knezom u vezi dizanja nameta na Ljubljanskoj cesti iz oko 1560. godine dostiže svoj vrhunac. U svrhu rješavanja spora gradska uprava otpremila je kancelara prema Grazu s kartom Kvarnera čije se autorstvo pripisuje Klobučariću. Autori su taj spor prikazali u poglavlju *Spor oko nameta na promet robom u Rijeci i crtež Riječkog zaljeva oko 1586. Ivana Klobučarića* (42-55) dajući čitatelju povijesni kontekst, razloge dizanja nameta, posljedice takvog čina te način na koji je grad u konačnici pokušao novonastalu situaciju popraviti.

Život i djelo Ivana Klobučarića nije samo pitanje lokalne i nacionalne historiografije, zbog čega se autori u pretposljednem poglavlju monografije *Djelovanje Ivana Klobučarića u Štajerskoj* (56-74) osvrću na tu problematiku. Kroz cijelo djelo ističe se njegova važnost unutar augustinskog reda te činjenica kako je za njegova života i djelovanja red prolazio kroz teška vremena uzrokovana širenjem reformnog pokreta na prostoru Unutarnje Austrije. Donekle se može reći kako je to poglavlje sažetak prije sažetka. Na tim stranicama moguće je pronaći podatke o augustinskim samostanima u provinciji, zadaćama koje su suvremenici dodjeljivali Klobučariću te funkcijama provincijala, rektora, vikara i priora koje je obnašao unutar provincije.

Veći dio monografije, koji zauzima gotovo 150 stranica, podsjeća nas kako je Klobučarićeva kartografska ostavština razlog zašto su izložba i ovo djelo nastali. Odluka autora i izdavača bila je prezentirati svu građu koja se nalazi u zbirci *Clobucciarich – Skizzen* Štajerskog zemaljskog arhiva u Grazu (također dostupno digitalno na <https://egov.stmk.gv.at/archivinformationssystem/>). Kartografske skice sortirane su u monografiji prateći signaturne brojeve, osim iznimki koje se treba pojedinačno tražiti unutar prvog dijela monografije, gdje su poslužile kao slikovni prilog uz tekst. Na više mjesta može se uočiti kako su izdavači dodatno prikazali uvećane prikaze gradova da bi pokazali Klobučarićevu vještinu i ljubav prema detaljima.

Na kraju, treba još jednom istaknuti da autori nisu samo odlučili čitatelju ponoviti dosadašnja saznanja o životu ovog vrijednog redovnika, već su u zasebnom poglavlju pokušali pružiti nove interpretacije o njegovu rođenju i smrti na temelju arhivske građe. Kada se uz sve to uzme u obzir odluka objedinjavanja sve kartografske građe na jednom mjestu, nije pretjerano reći da autori istovremeno pozivaju druge istraživače da uđu u proučavanje njegove ostavštine. Ipak, čini se da je na jednom mjestu došlo do manje faktografske pogreške koju bi bilo dobro u nekom sljedećem izdanju o Klobučariću ispraviti. Povjesničari se često znaju šaliti kako nisu dobri u matematici, a izgleda da ovdje ponavljamo računsku grešku još iz vremena Popelke. Na desetoj stranici autori se pozivaju na Fritza Popelku i tvrde kako Klobučarićeva kartografska i arhivska ostavština broji 99 listova. Uvidom u digitaliziranu bazu podataka Štajerskog zemaljskog arhiva izgleda da Klobučarićev fond čini 108 listova, od čega 107 njegove ostavštine. Osim posljednjeg (StLA-Clobucciarich-108), koji je naknadno pridodan, te četiri lista, koja su pisma i patentni upućeni Klobučariću bez njegovih skica (StLA-Clobucciarich-101-102/104/106), u ostalima nalazimo njegove skice. Dakle, Klobučarićevu ostavštinu bi prema tome činile 103 skice i pi-

sma sa skicama ili 107 listova koje je on posjedovao zbog prirode zadatka što ga je je pred kraj svog života dobio od nadvojvode Ferdinanda. Usprkos toj matematičkoj omašci mislim da je ova monografija vrijedan dodatak dosadašnjim publikacijama koje su se bavile životom i djelom svestranog redovnika i kartografa Ivana Klobučarića.

Adrian Filčić

Ivan Jurković; Violeta Moretti (prir.), Bernardin Frankapan Modruški, *Oratio pro Croatia – Govor za Hrvatsku*, Školska knjiga: Zagreb, 2022, 207 str.

Studiju, prijepis i prijevod *Oratio pro Croatia – Govor za Hrvatsku* priredili su dr. sc. Ivan Jurković i dr. sc. Violeta Moretti. Knjiga se sastoji od popisa kratica, predgovora, tri veća poglavlja, priloga, korištenog gradiva, kazala i bilješke o piscima na kraju. Priređivači studije, prijepisa i prijevoda daju uvid u najvažnije značajke djelovanja biskupa Bernardina Frankapana Modruškog na Nürnberškom saboru pri čemu glavni dio studije obrađuje njegov *Govor za Hrvatsku* iz 1522. godine u kojem je molio za pomoć Hrvatskoj koja se našla u opasnosti od napada i provala Osmanlija.

Na samom početku knjige nalazi se popis kratica koje olakšavaju snalaženje u tekstu, slijedi ga kraći predgovor i prvo veće poglavlje, koje nosi naslov *Knez Bernardin Frankapan i njegovo doba* (14-64). Prvi dio tog poglavlja bavi se pitanjem zastupljenosti i obrađenosti Govora u historiografiji pri čemu se može zaključiti da postoji mnogo građe koja stoji u arhivima diljem Europe, ali do danas nije znanstveno obrađena. Priređivači se osvrću na problematiku obrane Hrvatskog Kraljevstva od Osmanlija pri čemu se posebice ističu *martoloz*i i *akindžije*, pripadnici osmanskih vojnih postrojbi koji su često ugrožavali hrvatske prostore i otežavali život na granici. U takvom je okruženju bilo teško preživljavati i očuvati lozu hrvatskih velikaških obitelji pa se spominje pojam „amalgamacija“ koji označava proces povezivanja pripadnika iste ili različitih društvenih, etničkih, vjerskih ili rasnih skupina u cjelinu u kojoj na bazi različitih nasljeđa nastaju nove osobine i započinju prevladavati upravo takve zajedničke osobine. U tom se kontekstu spominju ženidbene veze obitelji Frankapan Modruški s drugim velikaškim obiteljima pri čemu se stvaraju prethodno navedene zajedničke osobine.

Drugo poglavlje nosi naslov *Godina 1522.* (65-69), a obrađuje najvažnije događaje s početka 16. stoljeća koji su za ishod imali vrlo loš i težak položaj Hrvatske. Navedene je godine došlo do pljačkanja i istjerivanja hrvatskog stanovništva s područja Like, Krbave i okolice, a kao glavni događaj iste godine navodi se pad Knina i Skradina. U ovom poglavlju započinje priča o putu i boravku Bernardina Frankapana Modruškog u Nürnbergu kamo ga šalju staleži Hrvatskog sabora kao najprimjerenijeg predstavnika. Iznio je u tri navrata želje i molitve da se pomogne Hrvatskoj, koja je na samom rubu propasti. U svojim je govorima isticao da bi se Hrvatskoj moglo pomoći tako što bi joj se poslale nove i jače postrojbe koje bi osigurale obranu od Osmanlija. Bernardin Frankapan Modruški svojim je pismom učinio ono što se od njega tražilo, ali njegov dolazak nije polučio ishod kakvom se nadao on, ali i hrvatski staleži. Zanimljivo je primijetiti da je Bernardin Frankapan Modruški u trenutku zasjedanja Nürnberškog sabora imao šezdeset i devet godina. Na samom kraju knjige postoje slikovni prikazi koji moguće prikazuju Bernardina, ali treba uzeti u obzir koliko je slikovni prikaz realan.